Leabhrán Eolais 3
Rúnaithe Cuideachta

Príomhdhualgais agus
Príomhchumhachtaí

Rúnaithe Cuideachta

faoi Acht na gCuideachtaí

Oifig an Stiúrthóra um
Fhorfheidhmiú Corparáideach

Office of the Director
of Corporate Enforcement

Príomhdhualgais agus Príomhchumhachtaí

Rúnaithe Cuideachta

faoi Acht na gCuideachtaí

Ráiteas faoi Chóipcheart agus Séanadh

Is leis an Stiúrthóir um Fhorfheidhmiú Corparáideach cóipcheart ábhar an doiciméid seo. Is féidir iomlán an fhoilseacháin nó cuid den fhoilseachán a atáirgeadh gan cead breise chuige sin ach foinse an ábhair a lua agus a admháil.

Níor chóir go gceapfaí gur ionann aon ní dá bhfuil anseo agus léiriú de chuid an Stiúrthóra um Fhorfheidhmiú Corparáideach, nó thar ceann an Stiúrthóra, ar thuiscint ná léirmhíniú an Stiúrthóra maidir le haon cheann d’fhorálacha Acht na gCuideachtaí 2014 nó ar léirmhíniú maidir le haon dlí ar bith.

Ba chóir comhairle dlí neamhspleách a lorg maidir le héifeachtaí aon fhoráil faoin dlí. Ní ghlacann an Stiúrthóir um Fhorfheidhmiú Corparáideach freagracht ná dliteanas ar bith, cibé slí ina dtarlaíonn, i ngeall ar ábhar an fhoilseacháin seo ná ar earráid, míchruinneas nó easnamh in ábhar an doiciméid seo. Forchoimeádann an Stiúrthóir de cheart caingean cúirte a thionscnamh a d’fhéadfadh a bheith de réir fhorálacha an doiciméid seo nó neamhréireach leo.

© An Stiúrthóir um Fhorfheidhmiú Corparáideach 2015

Clár an Ábhair

1.0	**Réamhrá**	**5**
2.0	**Príomhdhualgais agus Príomhchumhachtaí Rúnaithe Cuideachta**	**6**
2.1	Cad is Rúnaí Cuideachta ann	6
2.2	Ceangaltas maidir le Rúnaí Cuideachta	6
2.3	Cáilíochtaí an Rúnaí Cuideachta	6
2.4	Rúnaí Cuideachta a Cheapadh	7
2.5	Dualgais an Rúnaí Cuideachta	7
	2.5.1 Dualgais faoin Reachtaíocht	7
	2.5.2 Dualgas maidir le Nochtadh	8
	2.5.3 Dualgas Feidhmiú leis an gCúram Cuí, an Scil Chuí agus an Dúthracht Chuí	9
	2.5.4 Dualgais Riaracháin	9
2.6	Eolas Breise	10
2.7	Cumhachtaí an Rúnaí Cuideachta	10
3.0	**Pionóis faoi Acht na gCuideachtaí**	**11**
3.1	Pionóis maidir le Cionta Coiriúla	11
	• Pionóis arna bhforchur ag Cúirt	11
3.2	Pionóis Shibhialta	12
	• Dícháiliúchán	12
	• Dícháiliúchán sa Ghnáthchúrsa	12
	• Gealltanas Dícháiliúcháin	13
	• Srianadh	13
	• Gealltanas maidir le Srianadh	13
	• Cuideachta a bhaint den Chlár	14

1.0 Réamhrá

Tugadh roinnt de na hathruithe is suntasaí ar dhlí na gcuideachtaí le leathchéad bliain anuas isteach le hAcht na gCuideachtaí 2014. Cruthaíodh cineálacha nua cuideachtaí faoin Acht chomh maith le hathruithe éagsúla a thabhairt isteach maidir leis na rólanna atá ag páirtithe éagsúla faoi dhlí na gcuideachtaí.

D'fhonn a leagtar de shainchúram ar Oifig an Stiúrthóra um Fhorfheidhmiú Corparáideach a thabhairt i gcrích, comhlíonadh dhlí na gcuideachtaí a chothú, eisíonn an Oifig sraith de Leabhráin Eolais ina leagtar amach na príomhrólanna agus na príomhfhreagrachtaí a ghabhann le páirtithe mórthábhachtacha faoi dhlí na gcuideachtaí. Déantar sin chun cuidiú le daoine nach den lucht gairme iad ar mian leo eolas níos fearr a bheith acu ar na cearta atá acu agus ar na dualgais atá orthu faoin dlí.

Rinneadh na Leabhráin Eolais a eisiúint den chéad uair i mí na Samhna 2001. Leis an eagrán reatha seo, tá trí athscríobh suntasach tugtha ar ábhar na leabhrán ó thráth a bhfoilsithe den chéad uair. Is é an dlí tar éis Acht na gCuideachtaí 2014 a rith atá faoi chaibidil san eagrán reatha. Tá leabhráin ar fáil ar na hábhair seo a leanas:

Leabhrán Eolais 1 – An Chuideachta

Leabhrán Eolais 2 – An Stiúrthóir Cuideachta

Leabhrán Eolais 3 – An Rúnaí Cuideachta

Leabhrán Eolais 4 – Comhaltaí agus Scairshealbhóirí

Leabhrán Eolais 5 – An tIniúchóir

Leabhrán Eolais 6 – An Creidiúnaí

Leabhrán Eolais 7 – An Leachtaitheoir, an Glacadóir agus an Scrúdaitheoir

Chomh maith leis an eolas faoi na dualgais agus na cumhachtaí a bhaineann le hábhar, tugtar eolas i ngach leabhrán faoi na pionóis a ghabhann le mainneachtain déanamh de réir Acht na gCuideachtaí.

Rinneadh gach leabhar a ullmhú le húsáid ag daoine nach den lucht gairme iad d'fhonn na príomhfhorálacha a bhaineann le dlí na gcuideachtaí a bheith níos sothuigthe.

Measann an Stiúrthóir um Fhorfheidhmiú Corparáideach gur den tábhacht go mbeadh daoine a mbíonn tairbhe agus leas acu as corprú ar an eolas chomh maith céanna faoi na dualgais agus na freagrachtaí a ghabhann leis. Tá na Leabhráin Eolais seo leagtha amach d'fhonn cur leis an eolas atá ag daoine ar na dualgais agus na freagrachtaí sin.

Is mian leis an Stiúrthóir go dtuigfí go soiléir nach féidir a cheapadh gur léirmhíniú cinnte ar an dlí atá sa treoir seo i ndáil le foráil ar bith. Anuas air sin, ní mór a thuiscint gur féidir níos mó ná léirmhíniú amháin ar an dlí. Dá réir sin, is ceart go dtuigfeadh an léitheoir go mbeadh éiginnteacht áirithe ag baint leis an léirmhíniú a d'fhéadfadh a bheith ag na Cúirteanna ar an dlí, go háirithe nuair atá an dlí á chur i bhfeidhm maidir le cúinsí áirithe agus i ndáil le cuideachtaí faoi leith agus daoine faoi leith.

Is den tábhacht go dtabharfaí chun aire gur cheart don léitheoir atá éiginnte faoi oibleagáid nó dualgas faoin dlí comhairle neamhspleách a iarraidh ó dhuine den lucht gairme i réimse an dlí nó na cuntasaíochta de réir mar is cuí.

De réir mar a dhéantar leasú ar dhlí na gcuideachtaí san am atá romhainn, tá i gceist ag an Stiúrthóir an lón treorach seo a choinneáil bord ar bhord leis an athrú. Bheadh fáilte aige freisin roimh thuairimí faoin ábhar ionas go mbíonn oiread tairbhe agus is féidir as eagráin eile amach anseo.

Oifig an Stiúrthóra um Fhorfheidhmiú Corparáideach
Bealtaine 2015

2.0 Príomhdhualgais agus Príomhchumhachtaí Rúnaithe Cuideachta

2.1 Cad is Rúnaí Cuideachta ann

Is ionann rúnaí cuideachta agus an duine nó an comhlacht corpraithe a cheapann na stiúrthóirí chun dualgais agus feidhm an rúnaí a chomhlíonadh. Tugtar sainmhíniú maidir le dualgais an rúnaí cuideachta faoi dhlí na gcuideachtaí. Is féidir le bord na stiúrthóirí dualgais breise, ar dualgais riaracháin a bhíonn iontu go hiondúil, a chur leo sin. Dá bhrí sin, is de réir threoir na stiúrthóirí a ghníomhaíonn an rúnaí cuideachta agus is iondúil gurb iad na príomhfheidhmeanna a leagtar orthu maoirseacht a dhéanamh i ndáil le riarachán na cuideachta ó lá go lá agus deimhin a dhéanamh de go háirithe go gcomhlíonann an chuideachta an dlí agus go bhfeidhmíonn sí de réir a cuid rialachán féin.

2.2 Ceangaltas maidir le Rúnaí Cuideachta[1]

Tá dlite faoin dlí ar gach cuideachta rúnaí cuideachta a bheith aici. Is féidir an rúnaí cuideachta a bheith ar dhuine de na stiúrthóirí[2]. Sa chás gur taobh le haon stiúrthóir amháin atá cuideachta, ní féidir leis an té sin a bheith in oifig rúnaí na cuideachta[3].

Ba chóir don té a cheapfaí ina rúnaí cuideachta, ar a cheapadh nó roimh a cheapadh, eolas maith a chur ar na dualgais agus na hoibleagáidí a ghabhann leis an bpost.

2.3 Cáilíochtaí an Rúnaí Cuideachta

Go ginearálta, níl aon cháilíochtaí foirmeálta ag teastáil ó dhuine chun bheith ina rúnaí ag cuideachta phríobháideach. Ina ainneoin sin, tá de dhualgas ar stiúrthóirí gach cuideachta a chinntiú go bhfuil an té a cheaptar ina rúnaí inniúil ar na dualgais a leagtar air nó uirthi faoin reachtaíocht, dualgais eile faoin dlí agus cibé dualgais a tharmligfeadh na stiúrthóirí leis an rúnaí a chomhlíonadh[4].

Ní mór do dhuine, chun bheith incháilithe maidir le feidhmiú mar rúnaí ar CPT, ar a laghad aon cheann amháin de na coinníollacha cáiliúcháin seo a leanas a shásamh[5]:

- go raibh an duine, ar feadh 3 bliana ar a laghad de na 5 bhliana díreach roimh an gceapachán ina rúnaí, in oifig rúnaí cuideachta; nó
- go bhfuil an duine ina c(h)omhalta de chomhlacht atá aitheanta chun críche den sórt sin ag an Aire Post, Fiontar agus Nuálaíochta[6]; nó
- go bhfuil an duine, de bhua a bheith anois nó tráth ar bith roimhe seo in aon phost eile; nó de bhua a bheith ina c(h)omhalta d'aon chomhlacht eile, ar dhuine a mheasann stiúrthóirí an CPT a bheith inniúil ar dhualgais rúnaí cuideachta a chomhlíonadh.

---

1 Alt 129 Acht na gCuideachtaí.

2 Alt 129(1) Acht na gCuideachtaí.

3 Alt 129 (6) Acht na gCuideachtaí.

4 Alt 129 (4) Acht na gCuideachtaí.

5 Alt 1112 Acht na gCuideachtaí.

6 Tá Institiúid na Rúnaithe agus na Riarthóirí Cairte (ICSA) aitheanta ag an Aire chun na críche sin.

Incháilitheacht

Sula gceaptar duine ina rúnaí cuideachta, ní mór do na stiúrthóirí a chinntiú go bhfuil an té sin incháilithe maidir le bheith sa phost. Tá daoine áirithe nach bhfuil incháilithe maidir le bheith i bpost rúnaí cuideachta, mar shampla:

- duine atá faoi bhun 18 bliana d'aois[7];
- féimheach neamhurscaoilte[8];
- duine atá dícháilithe ó ghníomhú mar stiúrthóir[9].

2.4 Rúnaí Cuideachta a cheapadh

Ní mór an chéad rúnaí ag cuideachta a ainmniú sa ráiteas a chuirtear ar fáil in éineacht leis an mbunreacht don Chláraitheoir ag tráth an chlárúcháin[10]. Bíonn gach ceapachán chun oifig an rúnaí cuideachta ina dhiaidh sin i gcomhréir le bunreacht na cuideachta. Go ginearálta, is iad stiúrthóirí na cuideachta a cheapann an rúnaí ar feadh cibé téarma, ar cibé luach saothair agus de réir cibé coinníollacha a mheasann siadsan a bheith iomchuí; agus is féidir leis na stiúrthóirí aon rúnaí a cheaptar ar an mbealach sin a bhriseadh as an bpost[11]. Toilíonn rúnaí cuideachta leis an gceapachán agus síníonn an rúnaí ráiteas san fhoirm fhorordaithe á rá:

> *"Admhaímse go leagtar, i mo rúnaí dom, dualgais agus oibleagáidí faoin dlí orm de réir Acht na gCuideachtaí, reachtanna eile agus faoin dlí coiteann"*[12].

Is féidir rúnaí cúnta nó leasrúnaí a bheith ag cuideachta a ghníomhódh mar rúnaí sa chás nach mbeadh ar chumas rúnaí feidhmiú nó sa chás go mbeadh oifig rúnaí na cuideachta folamh[13]. Is féidir freisin níos mó ná rúnaí amháin a bheith ag cuideachta, mar shampla, comhrúnaithe[14].

2.5 Dualgais an Rúnaí Cuideachta

Is féidir na feidhmeanna agus na dualgais sin a tharmligeann stiúrthóirí na comhlachta a leagan ar an rúnaí cuideachta. De ghrá na héascaíochta i mbun tagartha, déantar dualgais an rúnaí a rangú sna rannóga thíos mar seo a leanas:

- dualgais faoin reachtaíocht;
- dualgas maidir le nochtadh;
- dualgas aire, scil agus dícheall cuí a fheidhmiú, agus
- dualgais riaracháin.

2.5.1 Dualgais faoin Reachtaíocht

Tá dualgais áirithe a chuirtear ar an rúnaí cuideachta faoi Achtanna na gCuideachtaí. Is beag acu sin, áfach, ar ar an rúnaí amháin atá freagracht ina leith. Is tascanna iad a bhféadfadh (nó a gceanglaítear) go ndéanfadh an rúnaí agus stiúrthóir de chuid na cuideachta iad. Áirítear orthu sin:

---

7 Alt 131 Acht na gCuideachtaí.
8 Alt 132 Acht na gCuideachtaí.
9 Alt 838 Acht na gCuideachtaí.
10 Alt 22(2) Acht na gCuideachtaí.
11 Alt 129 (3) Acht na gCuideachtaí.
12 Alt 226 (5) Acht na gCuideachtaí.
13 Alt 22(3)(c) Acht na gCuideachtaí.
14 Alt 22(2)(b) Acht na gCuideachtaí.

- an tuairisceán bliantúil a shíniú (nach mór a shíniú chomh maith ag stiúrthóir de chuid na cuideachta)[15]. Déileáiltear go mion leis an tuairisceán bliantúil i Leabhrán Eolais 1 – An Chuideachta;
- deimhniú a thabhairt gur cóipeanna dílse de na leaganacha bunúsacha na ráitis airgeadais atá i gceangal leis an tuairisceán bliantúil[16];
- an ráiteas maidir le cúrsaí a dhréachtadh i gcás cuideachta a fhoirceannadh nó a chur faoi lámh glacadóra[17] (féach Leabhrán Eolais 7 ina bpléitear le leachtú agus glacadóireacht);
- an fhoirm iarratais ábhartha, ráiteas faoi chomhlíontas san áireamh, a shíniú chun cuideachta a athchlárú mar chineál éagsúil cuideachta, mar shampla, cuideachta phríobháideach theoranta a athrú go dtí cuideachta phoiblí theoranta[18];
- an dearbhú reachtúil a dhéanamh atá riachtanach i gcás cuideachta poiblí teoranta sular féidir dul i mbun an ghnó[19].

Leagtar de dhualgas go hindíreach ar an rúnaí cuideachta, ina (h)oifigeach de chuid na cuideachta dó nó di, coinníollacha a chomhlíonadh a leagtar ar an gcuideachta faoi Acht na gCuideachtaí[20]. Tá rúnaí cuideachta ag mainneachtain sa chás go n-údaraíonn nó go gceadaíonn sé nó sí do mhainneachtain tarlú atá ina shárú ar a c(h)uid dualgais mar rúnaí. Sa chás go ndéanann rúnaí, i gcomhlíonadh airbheartaithe fhoráil ar bith de chuid Acht na gCuideachtaí, ceist a fhreagairt, ráiteas a agairt, doiciméad a chur ar fáil, agus fios aige nó aici an freagra, ráiteas nó doiciméad a bheith bréagach, nó sa chás go mbítear meargánta i mbun dualgais, tá Acht na gCuideachtaí á shárú aige nó aici.

2.5.2 Dualgas maidir le Nochtadh

Tá dlite ar an rúnaí eolas áirithe a fhoilsiú lena lua ar Chlár na Stiúrthóirí agus na Rúnaithe agus ar Chlár Leasanna na Stiúrthóirí agus na Rúnaithe. Is é an t-eolas nach mór a chur in iúl:

Sa chás gur duine aonair an rúnaí

- ainm;
- seoladh baile;
- dáta breithe.

Sa chás gur comhlacht corpraithe an rúnaí

- ainm na corparáide;
- oifig chláraithe na corparáide;
- an uimhir chlárúcháin agus an tír ina bhfuil sí cláraithe.

Tá de dhualgas ar rúnaí cuideachta aon leas atá ag an rúnaí i scaireanna nó i mbintiúir de chuid na cuideachta nó de chuid chomhlacht corpraithe ar bith eile in aon ghrúpa léi[21] a chur in iúl don chuideachta i scríbhinn chomh maith le haon bheart ceannacháin nó díolacháin maidir le scaireanna nó bintiúir den sórt sin.

---

15 Alt 343 Acht na gCuideachtaí.
16 Alt 347 Acht na gCuideachtaí.
17 Alt 593 Acht na gCuideachtaí.
18 Alt 1285 Acht na gCuideachtaí.
19 Alt 1010(3) Acht na gCuideachtaí.
20 Altanna 270 agus 271 Acht na gCuideachtaí.
21 Alt 261-263 Acht na gCuideachtaí.

2.5.3 An Dualgas Feidhmiú leis an gCúram Cuí, an Scil Chuí agus an Dúthracht Chuí

Tá de dhualgas ar rúnaí cuideachta feidhmiú leis an gcúram cuí, an scil chuí agus an dúthracht chuí i mbun a c(h)uid dualgais. Is féidir an rúnaí a chur faoi dhliteanas maidir le haon chaillteanas a eascraíonn as faillí de chuid an rúnaí. Ní gá, ina ainneoin sin, go léireodh an rúnaí leibhéal scile níos inniúla ná mar a d'fhéadfadh le réasún súil a bheith leis ó dhuine ag a mbeadh eolas agus taithí ar an leibhéal atá ag an rúnaí.

2.5.4 Dualgais Riaracháin

De bhreis ar a leagtar de dhualgas ar an rúnaí cuideachta go sonrach faoin reachtaíocht, is féidir dualgais riaracháin den tábhacht a leagan ar an rúnaí freisin, ag brath ar chineál agus ar mhéid na cuideachta. D'fhéadfadh go mbeadh san áireamh leo sin, mar shampla:

- miontuairiscí na cuideachta a choimeád thar ceann na stiúrthóirí, i ndáil le cruinnithe boird, cruinnithe d'fhochoistí an bhoird (má thagann i gceist) agus cruinnithe ginearálta;
- cláir na cuideachta[22] a choimeád thar ceann na stiúrthóirí agus a gcur ar fáil lena scrúdú, lena n-áirítear *inter alia*:
  - clár na gcomhaltaí[23];
  - clár na stiúrthóirí agus na rúnaithe[24];
  - clár leasanna na stiúrthóirí agus na rúnaithe[25];
  - clár na mbintiúrach[26];
- deimhin a dhéanamh de go ndéantar doiciméid, mar shampla tuairisceán bliantúil agus tuairisceáin eile de chuid na cuideachta (féach roinn 2.6) a chur faoi bhráid Chláraitheoir na gCuideachtaí laistigh de na teorainneacha ama atá leagtha síos;
- cumarsáid a dhéanamh le comhaltaí na cuideachta, mar shampla, fógra a thabhairt do na comhaltaí faoi chruinnithe na cuideachta, sonraí faoi rúin atá beartaithe a phlé ag cruinnithe, cóipeanna de na ráitis airgeadais bhliantúla a scaipeadh orthu, etc.;
- cóipeanna a chur ar fáil de na rúin speisialta agus de rúin áirithe eile arna rith ag an gcuideachta;
- fógraí reachtúla a fhoilsiú, mar shampla, i nuachtáin náisiúnta de réir mar is gá;
- aistriú scaireanna a riar;
- cúnamh taca maidir le cúrsaí dlí agus riaracháin a chur ar fáil do na stiúrthóirí;
- deimhin a dhéanamh de go ndéantar cinntí an bhoird a chur in iúl go cuí;
- séala na cuideachta a choimeád. Ní foláir de ghnáth séala na cuideachta, ar a bhfuil ainm na cuideachta, a chur le doiciméid thábhachtacha dlí arna bhforghníomhú ag an gcuideachta;
- deimhin a dhéanamh de go bhfuil gach dualgas atá ar an gcuideachta i ndáil le hainm na cuideachta á chomhlíonadh. Éilítear ar gach cuideachta a hainm, i litreacha soléite, a phéinteáil nó a fheistiú in ionad feiceálach taobh amuigh de gach áit ina mbíonn gnó na cuideachta á sheoladh[27];

---

[22] Alt 216 Acht na gCuideachtaí.
[23] Alt 169 Acht na gCuideachtaí.
[24] Alt 149 Acht na gCuideachtaí.
[25] Alt 267 Acht na gCuideachtaí.
[26] Alt 267 Acht na gCuideachtaí.
[27] Alt 49 Acht na gCuideachtaí.

- deimhin a dhéanamh de go bhfuil na sonraí cuí ar cheann litreach na cuideachta. Éilítear ainmneacha na stiúrthóirí, agus náisiúntacht na stiúrthóirí nach Éireannaigh iad, a bheith ar an gceann litreach ag gach cuideachta[28].

Ag brath ar chineál agus ar mhéid na cuideachta, is féidir leis na stiúthóirí a thabhairt de chumhacht agus/nó d'údarás do rúnaí na cuideachta beartaíocht eile a dhéanamh, mar shampla:

- mionnscríbhinní (doiciméid dlí) a mhionnú;
- seiceanna a shíniú;
- maoirseacht a dhéanamh i ndáil leis an bpost isteach agus amach;
- cuntais a ullmhú;
- leabhair agus taifid na cuideachta a choimeád;
- daoine a chur faoi agallamh maidir le poist agus ceapacháin a cheadú.

2.6 Eolas Breise

Tá bileog eolais foilsithe ag Cláraitheoir na gCuideachtaí (Bileog Uimh. 16) dar teideal 'An Rúnaí Cuideachta'. Tá an bhileog sin ar fáil ón láithreán gréasáin atá ag an gCláraitheoir. Is féidir í a thapú ag *http://www.cro.ie* agus tugtar sonraí níos mine inti ar a leagtar de dhualgas ar an rúnaí cuideachta, lena n-áirítear:

- liosta cuimsitheach de na tuairisceáin agus de na doiciméid a n-éilítear a gclárú le Cláraitheoir na gCuideachtaí agus na cúinsí ina bhfuil dlite iad a chlárú;
- sonraí faoi na teorainneacha ama atá i gceist le gach ceann de na tuairisceáin agus de na doiciméid thuas a chur faoi bhráid;
- liosta de na hearráidí is minice a tharlaíonn sna tuairisceáin a chuirtear faoi bhráid an Chláraitheora, agus;
- liosta de na rúin de bhreis ar rúin speisialta nach mór iad a chur ar chomhad leis an gCláraitheoir.

2.7 Cumhachtaí an Rúnaí Cuideachta

Tá d'údarás ag an Rúnaí Cuideachta conradh a nascadh a bhaineann lena réimse inniúlachta, mar shampla, gnáthchúrsaí riaracháin na cuideachta ó lá go lá. Anuas air sin, má bhaineann an beart le gnáthréimse údaráis an rúnaí, is féidir le rúnaí cuideachta, le húdarás dealraitheach (*ostensible authority*), ceangal a chur ar chuideachta, fiú sa chás nach raibh, mar a tharlaíonn, aon údarás leis an ngníomh ag an rúnaí. Taobh amuigh de na gnáthréimsí údaráis ag rúnaí cuideachta, níl d'údarás ag rúnaí cuideachta conradh a cheangal mura mbíonn údarás faoi leith tugtha chuige sin go sonrach ag na stiúrthóirí.

---

[28] Alt151 Acht na gCuideachtaí.

3.0 Pionóis faoi Acht na gCuideachtaí

3.1 Pionóis maidir le Cionta Coiriúla

Pionóis arna bhforcur ag Cúirt

Foráiltear faoi Acht na gCuideachtaí do chionta coiriúla de dhá chineál, cion achomair agus cion indíotáilte. Go ginearálta, meastar nach bhfuil cion achomair chomh tromchúiseach le cion indíotáilte agus déantar an cineál sin a thriail gan ghiúiré os comhair bhreitheamh de chuid na Cúirt Dúiche. Is iondúil a mheas gur tromchúisí an cion indíotáilte. Is féidir cion indíotáilte a thriail ar an modh céanna a dtriailtear cion achomair, is é sin os comhair bhreitheamh de chuid na Cúirt Dúiche gan ghiúiré. Tá de dhifríocht idir cion achomair agus cion indíotáilte áfach gur féidir cionta indíotáilte, as siocair a thromchúisí is atá siad, a thriail sa Chúirt Chuarda chomh maith, mar shampla, os comhair breithimh agus giúiré. Sa chás gur mar sin a dhéantar, deirtear go bhfuil an cion indíotáilte á ionchúiseamh ar díotáil. Sa chás go ndéantar cion a ionchúiseamh ar díotáil, is iondúil go mbíonn na pionóis a ndéantar foráil dóibh faoin dlí níos géire go mór ná mar a bheadh dá ndéanfaí an cion a ionchúiseamh go hachomair.

Faoi Alt 871 Acht na gCuideachtaí, dlifear an té atá ciontach i gcion faoi Acht na gCuideachtaí a ndeirtear gur cion d'aicme 1 atá ann:

- ar é nó í a chiontú go hachomair, fíneáil d'aicme A[29] nó príosúnacht ar feadh téarma nach faide ná 12 mí, nó iad araon, a chur air; nó
- ar é nó í a chiontú ar díotáil, fíneáil nach airde ná €500,000 nó príosúnacht ar feadh téarma nach faide ná 10 mbliana, nó iad araon, a chur air.

Go ginearálta, dlifear an té atá ciontach i gcion faoi Acht na gCuideachtaí a ndeirtear gur cion d'aicme 2 atá ann:

- ar é nó í a chiontú go hachomair, fíneáil d'aicme A nó príosúnacht ar feadh téarma nach faide ná 12 mí, nó iad araon, a chur air; nó
- ar é nó í a chiontú ar díotáil, fíneáil nach airde ná €50,000 nó príosúnacht ar feadh téarma nach faide ná 5 bhliana nó iad araon, a chur air.

Dlifear an té atá ciontach i gcion faoi Acht na gCuideachtaí a ndeirtear gur cion d'aicme 3 atá ann ar é nó í a chiontú go hachomair, fíneáil d'aicme A nó príosúnacht ar feadh téarma nach faide ná 6 mhí, nó iad araon, a chur air.

Dlifear an té atá ciontach i gcion faoi Acht na gCuideachtaí a ndeirtear gur cion d'aicme 4 atá ann ar é nó í a chiontú go hachomair, fíneáil d'aicme A a chur air.

Is féidir leis an gCúirt ina ndéantar ciontú i gcion faoi Acht na gCuideachtaí a dhaingniú nó a thaifeadadh a ordú don té a chiontaítear an sárú a leigheas[30].

Foráiltear, áfach, faoi Acht na gCuideachtaí do phionóis i bhfad níos géire i ndáil le cionta áirithe, mar shampla:

- An Treoir maidir le Trédhearcacht[31] – fíneáil suas le €1 milliún agus/nó 5 bhliana príosúnachta ar chiontú ar díotáil i gcion faoi dhlí na trédhearcachta (margaí rialáilte)[32];

---

29 Ciallaíonn "fíneáil d'aicme A", tráth a fhoilsithe seo, fíneáil nach mó ná €5,000 (Foinse: An tAcht Fíneálacha 2010).

30 Alt 872 Acht na gCuideachtaí.

31 Na Rialacháin Trédhearcachta (Treoir 2004/109/CE) 2007 – I.R. Uimh. 277 de 2007.

32 Alt 1382 Acht na gCuideachtaí.

- An Treoir maidir le Réamheolaire[33] – fíneáil suas le €1 milliún agus/nó 5 bhliana príosúnachta ar chiontú ar díotáil i gcion faoi dhlí na hÉireann maidir le réamheolaire[34];
- An Treoir maidir le Drochúsáid Margaidh[35] – fíneáil suas le €10 milliún agus/nó 10 mbliana príosúnachta ar chiontú ar díotáil i gcion faoi dhlí na hÉireann maidir le drochúsáid margaidh[36].

3.2 Pionóis Shibhialta

Dícháiliúchán

Chomh maith le fíneáil agus pionóis i ndáil le cionta coiriúla, déantar foráil chomh maith do phionóis eile faoi Acht na gCuideachtaí, mar shampla dícháiliúchán agus srianadh.

Ciallaíonn dícháiliúchán go ndéanfaí duine a dhícháiliú óna cheapadh nó a ceapadh ina stiúrthóir nó ó ghníomhú mar stiúrthóir nó oifigeach eile, mar iniúchóir reachtúil, mar ghlacadóir, leachtaitheoir nó scrúdaitheoir nó ó bheith ar bhealach ar bith, go díreach nó go hindíreach, bainteach nó páirteach le tionscnamh, foirimiú nó bainistíocht aon chuideachta[37].

Is féidir duine a dhícháiliú de trí

(a) Ordú Dícháiliúcháin ón gcúirt; nó

(b) Glacadh le Gealltanas Dícháiliúcháin – trína ngéilleann an duine a bheith faoi réir dícháiliúcháin, trí ghlacadh le gealltanas dícháiliúcháin forordaithe agus a shíniú.

Dícháiliúchán sa Ghnáthchúrsa[38]

Déanann an chúirt duine a dhícháiliú sa ghnáthchúrsa sa chás go ndéantar an duine sin a chiontú ar díotáil:

- i gcion ar bith faoi Acht na gCuideachtaí nó faoi aon achtachán eile i ndáil le cuideachta mar a fhorordaitear; nó
- i gcion ar bith lena ngabhann calaois nó mímhacántacht.

Ar dhuine a dhícháiliú don chúirt, bíonn an duine sin faoi réir ag ordú dícháiliúcháin ar feadh tréimhse 5 bhliana nó tréimhse eile arna sonrú ag an gcúirt. Tá dlite ar an gcúirt sonraí faoin ordú dícháiliúcháin a chur chuig Cláraitheoir na gCuideachtaí ionas go luaitear na sonraí a chuirtear ar fáil ar chlár poiblí na ndaoine dícháilithe[39].

Is féidir leis an Stiúrthóir um Fhorfheidhmiú Corparáideach freisin iarratas a dhéanamh leis na Cúirteanna ag iarraidh go ndéanfaí duine a dhícháiliú ar fhorais áirithe[40], ina measc:

- ciontacht i dhá chion nó líon is mó ná dhá chion i ndáil le taifid (alt 286);
- ciontacht i mainneachtainí go rómhinic faoi Acht na gCuideachtaí;
- ciontacht i dtrádáil chalaoiseach nó mheargánta le linn fónamh mar oifigeach cuideachta.

---

33 Na Rialacháin Réamheolaire (Treoir 2003/71/CE) 2005 – I.R. Uimh. 324 de 2005.

34 Alt 1356 Acht na gCuideachtaí.

35 Na Rialacháin um Dhrochúsáid Margaidh (Treoir 2003/6/CE) 2005 – I.R. Uimh. 342 de 2005.

36 Alt 1368 Acht na gCuideachtaí.

37 Alt 838 Acht na gCuideachtaí.

38 Alt 839 Acht na gCuideachtaí.

39 Altanna 863 & 864 Acht na gCuideachtaí.

40 Alt 842 Acht na gCuideachtaí.

Gealltanas Dícháiliúcháin[41]

Nós imeachta nua riaracháin atá anseo trína bhfuil rogha ar fáil ag duine (sa chás go bhfuil an Stiúrthóir den tuairim go bhfuil cúinsí áirithe i gceist i ndáil leis an duine sin) géilleadh do dhícháiliúchán gan gá le héisteacht cúirte. Is féidir leas a bhaint as an nós imeachta seo sa chás go bhfuil cúiseanna réasúnacha ag an Stiúrthóir lena cheapadh go bhfuil cúinse nó cúinsí acu sin a leagtar amach in alt 842(a) go dtí (i) d'Acht na gCuideachtaí ag baint le cás an duine[42]. Is féidir leis an Stiúrthóir um Fhorfheidhmiú Corparáideach, de réir a thola féin, deis a thairiscint do dhuine géilleadh do dhícháiliúchán. Sa chás go ngéilleann duine do "ghealltanas dícháiliúcháin" agus go seoltar ar ais an cháipéis ina nglactar leis an dícháiliúchán, arna síniú go cuí, chuig an Stiúrthóir, meastar gur duine dícháilithe an duine sin. Tá dlite ar an Stiúrthóir sonraí faoin dícháiliúchán a chur faoi bhráid Chláraitheoir na gCuideachtaí, lena lua ar chlár poiblí na ndaoine dícháilithe[43].

Srianadh

Baineann na forálacha i ndáil le srianadh ar stiúrthóirí cuideachta[44] le cuideachtaí dócmhainneacha, mar shampla, cuideachtaí nach bhfuil in acmhainn a gcuid fiach a ghlanadh[45] de réir mar a bhíonn dlite. Sa chás go dtéann cuideachta faoi leachtú nó faoi ghlacadóireacht agus go bhfuil an chuideachta dócmhainneach, is féidir stiúrthóir de chuid na cuideachta, a dteipeann air nó uirthi a dheimhniú don Stiúrthóir um Fhorfheidhmiú Corparáideach nó don Chúirt go ndearna sé nó sí go macánta agus go cúramach, a shrianadh go ceann tréimhse suas le cúig bhliana.

Gealltanas maidir le Srianadh[46]

Nós imeachta nua riaracháin atá anseo trína bhfuil rogha ar fáil ag duine géilleadh do shrianadh gan gá le héisteacht cúirte. Is féidir leis an Stiúrthóir, de réir a thola féin, deis a thairiscint do stiúrthóir ar chuideachta dhócmhainneach géilleadh do shrianadh. Beidh san áireamh leis an tairiscint na cúinsí, na fíorais agus na líomhaintí ba chúis leis an Stiúrthóir a theacht ar an tuairim gur cuí an srianadh.

Sa chás go nglacann an duine leis an srianadh agus go seoltar ar ais an cháipéis ina nglactar leis an srianadh, arna síniú go cuí, chuig an Stiúrthóir, seolfaidh an Stiúrthóir sonraí faoin "ngealltanas maidir le srianadh" chuig Cláraitheoir na gCuideachtaí, lena lua ar chlár poiblí na ndaoine a bhfuil srian orthu[47].

Cuireann srianadh den sórt sin cosc ar dhuine óna cheapadh nó a ceapadh ina stiúrthóir nó ó ghníomhú ar bhealach ar bith, go díreach nó go hindíreach, mar stiúrthóir nó rúnaí, agus ó bheith bainteach nó páirteach le foirimiú nó chur chun cinn aon chuideachta mura bhfuil an chuideachta caipitlithe go leormhaith[48]. I gcás cuideachta poiblí teoranta (seachas cuideachta infheistíochta), is ionann an ceanglas caipitil agus €500,000 de scairchaipiteal íoctha leithroinnte, agus i gcás cuideachta de chineál ar bith eile, is ionann an ceanglas caipitil agus €100,000. Bíonn cuideachta den sórt sin faoi réir rialacha níos géire freisin i ndáil le cothabháil caipitil.

Measfar, gan cruthúnas ar aon ní eile, Acht na gCuideachtaí a bheith sáraithe ag duine a leanann in oifig mar stiúrthóir ar chuideachta ar an srianadh a theacht i gcrích gan an chuideachta caipitlithe go leormhaith, agus déanfar an duine sin a dhícháiliú sa ghnáthchúrsa ó bheith ina stiúrthóir. Pléitear srianadh go mion in Aguisín B le Leabhrán Eolais 2.

---

41 Alt 849 Acht na gCuideachtaí.

42 Is iad na cúinsí iad seo a dtiocfadh ordú dícháiliúcháin dá mbarr dá mbeadh an chúirt cinnte go raibh siad i bhfeidhm, agus leagtar amach iad in alt 862 Acht na gCuideachtaí.

43 Alt 864 Acht na gCuideachtaí.

44 Altanna 819 & 820 Acht na gCuideachtaí.

45 Alt 570 Acht na gCuideachtaí.

46 Alt 852 Acht na gCuideachtaí.

47 Alt 823 Acht na gCuideachtaí.

48 Alt 819(3) Acht na gCuideachtaí.

Beidh an té a fheidhmíonn ar bhealach nó i gcáil i ndáil le cuideachta ar bith ainneoin cosc air nó uirthi sin a dhéanamh, de bharr (a) ordú dícháiliúcháin, nó (b) dearbhú srianta a bheith tugtha ina leith, ciontach i gcion d'aicme 2[49].

Cuideachta a Bhaint den Chlár[50]

Is féidir le Cláraitheoir na gCuideachtaí fógra a thabhairt go bhfuil i gceist cuideachta a bhaint den chlár ar fhoras ar bith díobh seo a leanas:

- gur loic an chuideachta tuairisceán bliantúil a thabhairt mar atá dlite; nó
- nach bhfuil duine ar bith ar taifead mar stiúrthóirí reatha ag an gcuideachta; nó
- go bhfuil fógra tugtha ag na Coimisinéirí Ioncaim gur loic an chuideachta ráiteas sonraí ó chuideachta nua a chur ar fáil; nó
- go bhfuil cúis réasúnach ag an gCláraitheoir lena cheapadh nach bhfuil an coinníoll á shásamh ag an gcuideachta go mbeadh cónaí ar stiúrthóir de chuid na cuideachta i stát de chuid LEE nó nach bhfuil an banna ar seilbh ag cuideachta is gá sa chás nach ann do stiúrthóir den sórt[51]; nó
- go bhfuil an chuideachta á foirceannadh agus go bhfuil cúis réasúnach ag an gCláraitheoir lena cheapadh nach bhfuil aon leachtaitheoir i mbun feidhme; nó
- go bhfuil an chuideachta á foirceannadh agus gan tuairisceán tugtha ag an leachtaitheoir ar feadh tréimhse 6 mhí as a chéile.

Sa chás go ndéantar cuideachta a bhaint den chlár, aistrítear úinéireacht shócmhainní na cuideachta sa ghnáthchúrsa go dtí an Stát. Is ag an Stát atá úinéireacht orthu go dtí tráth a gcuirfí ainm na cuideachta ar ais ar an gclár. An fhaid a bhíonn an chuideachta bainte den chlár, leanann dliteanas gach stiúrthóra, oifigigh agus comhalta den chuideachta agus is féidir a fhorghníomhú[52] amhail is dá mbeadh an chuideachta gan díscaoileadh.

Pléitear na gnáis oibre atá de dhíth maidir le hainm cuideachta a chur ar ais ar an gclár in Aguisín A le Leabhrán Eolais 1 – An Chuideachta. Tá eolas sonrach mioninste faoi ainm cuideachta a chur ar ais ar an gClár ar fáil ar láithreán gréasáin Chláraitheoir na gCuideachtaí – *www.cro.ie*

[49] Alt 855 Acht na gCuideachtaí.

[50] Alt 725 Acht na gCuideachtaí.

[51] Alt 137 Acht na gCuideachtaí.

[52] Alt 734 Acht na gCuideachtaí.

Oifig an Stiúrthóra um
Fhorfheidhmiú Corparáideach

Office of the Director
of Corporate Enforcement

Le haghaidh eolas eile:

Oifig an Stiúrthóra um Fhorfheidhmiú Corparáideach
16 Cearnóg Pharnell
Baile Átha Cliath 1
Éire

01 858 5800
Loghlao 1890 315 015

01 858 5801

info@odce.ie

www.odce.ie

Tá leagan Béarla den leabhrán seo ar fáil
An English version of this booklet is available